

Theo báo Thanh Niên đß n tß ngày 12/5/2009, bß Giáo dßc Đào tßo cho rßng “Môn Giáo dßc công dân phßi gßn vßi thßc tß cußc sßng” 1

Mßt nhßa báo cß nhß ý hßi ý kißn tßi vß môn hßc Giáo dßc công dân này; tßi khßng thß tß chßi, nßn đß trß lßi tß tßng nß gßn. Đßi đßy là nßi dung rßng cßa ý kißn cßa tßi vß vßn đß này.

1. Môn Giáo dßc công dân trong trßng hßc, nßi chung :

Đßy là môn hßc “tß nhß” vß nß khßng mang tßnh “nßi tßi” (intrinsèque) . Tßi nßi chßng cho cß mßi nß cß. Nß khßng phßi chß là vßn đß cßa nhßa trßng; nß lißn quan đßn khßng cßnh tß chßc xßa hßi, đßn thß chß, đßn qußc gißo (thßn tißn hay trßn tßc), đßn mßc sßng ngoßi đßi, vß trong nhßa trßng, nß cßn kß đßn nhßng môn nhß sß hßc, vß. Ngay cß nhßng khßi nißm vß lußn lý cß bßn (kßnh ngßi gißa, bßn vßc ngußi yßu, trßn sß hung bßo, vß.) cßng khßng thß hoßn toßn tßch rßi ra khßi khßng cßnh cßa xßa hßi : thßi đß, nhß sß kßch đßng đßu tß, đß bißt, khi đßc chßnh thßc khßußn kßch, hoßc khi mßc sßng ngoßi đßi qußa chßn hßch, đßy mßt sß ngßi vßo cßnh vß qußa nghßo nßn mßa bißn thßn đßo tßc, hoßc khi gia đßnh tß nhßi mß đßi vßi con em cßa mßnh, hoßc khi nßn tham nhßng trßn lan ngay cß cßp cao làm gßng xßu hßng ngßy, cß thß làm cho con ngßi vßt ra khßi cßi lußn lý đß. Hußng hß, Giáo dßc công dân cßn phßi đß cßp đßn nhßng vß xa hßn nhß nhßng khßi nißm vß tß do, dßn chß, nhßn quyßn, vß.

Tuy vßy, dù khßu hißu “hßc gßn vßi hßnh” đßng ß trßng thßi nßi sußng, thßa rßng cß mßt chßng trßn nghißm chßnh cho môn hßc này, cßn hßn là lußm thußm thß lßng làm cho con ngßi mßt hßt mßi mßc đß đßn hßng; tßi mußn nßi là thßa hßc “chßy” cßn hßn khßng hßc. Cßng cßn tßn tßng là trong xßa hßi nßo, dù thßi nßt, cßng vßn cßn nhßng ngßi “tß tß”.

2. Sß lßc vß môn hßc này tßi Phßp :

Nßi rßt tß tß, chßng trßn ß Phßp hißn nay là :

- ß cßc lßp Tißu hßc (tßng đßng vßi cßc lßp 1,2,3,4,5) cß môn hßc gßi là “Gißo hußn công dân vß lußn lý” (Instruction civique et morale).

- ß cßc lßp Trßng hßc cß sß (tßng đßng vßi cßc lßp 6,7,8,9) cß môn hßc gßi là “Giáo dßc công

dân” (Education civique).

- Ở các lớp Trung học phổ thông (tổng cộng có các lớp 10,11,12, có môn học gọi là “Giáo dục công dân, pháp lý và xã hội” (Education civique, juridique et sociale).

Tôi xin vài điểm trong chương trình tiêu học để làm thí dụ : một trong những mục tiêu là dạy cho trẻ em những quy tắc và cách xử sự trong xã hội ; tiếp đến dạy trẻ về cách biết tự hành xử trong xã hội hòa nhập vào cuộc sống chung của tập thể , vv.

Cũng xin dạy vài điểm trong chương trình trung học để làm thí dụ : có 8 khái niệm được đề cập đến như tự do, bình đẳng, chủ quyền, công bằng, lợi ích chung, an ninh, tinh thần trách nhiệm, đạo đức. Những nội dung Pháp là nước tiên phong, theo tam quyền phân lập, đa đảng, bầu cử tổng thống tự do, có khả năng thay thế chế độ quân (alternance) , nhưng lại có chính quyền tập trung; tuy theo nền kinh tế thị trường, nhưng Nhà nước can thiệp để khi cần thiết, (dùng ngân quỹ do thu của dân) gánh chịu về mặt xã hội (trợ giúp các gia đình có thu nhập thấp), đáng đáng giáo dục (không chấp nhận giáo dục là hàng hóa thu mua và bán, trường công lập miễn phí là chính, trường tư thục đóng vai trò , xa lạ với việc dạy dỗ phần hóa trường học). Pháp lại có quá khứ lịch sử về cuộc Cách mạng 1789, nên nhận xét về vấn đề nhân quyền, tự do báo chí, tự do tín ngưỡng, vv. Cho nên cách dạy về các khái niệm nói trên cũng không phải là nước nào cũng áp dụng được, để biết là các nước có thể chuyên chế.

3. Vài suy nghĩ về môn học này ở Việt Nam

Trước khi đề cập đến tình hình hiện nay, tôi muốn nhắc lại chút lịch sử nước nhà, nhìn qua lăng kính chủ quan của tôi. Từ thời đời cha, kể từ các triều đại Ngô, Đinh, Tiền-Lê, Lý, Trần, Lê, Nguyễn, trước khi bị Pháp đô hộ, những quan niệm về đạo đức xã hội chủ đạo của Khổng học rất là nặng. Những nói chung, các vua khai lập triều đại và những quần thần phò tá đều có tinh thần trách nhiệm cao. Một khi dòng họ trở vì bạo tha hóa, thì xã hội coi sự thay đổi triều đại là việc chính đáng. Là giáo Khổng Mạnh, có một đức một hay : cần trở tiến hóa và o ép con người, những những “nhân, nghĩa, lễ, trí, tín”, “dân vi quý”, và “tri chi vi tri chi, bất tri vi bất tri, thỉ tri” 3, vv. cũng một thời đáp ứng được trật tự xã hội, nền tảng gia đình, đạo đức làm người. Ở các đời thời nhà Trần, chính quyền cũng biết nghiêm cấm, ngăn ngừa các tệ nạn xã hội như cấm rượu chè be bét, ăn tiệc chơi thơ, mê tín dị đoan, trừng trị kẻ tham nhũng, bỏ đói cho lòng dân một sự an ninh yên tâm làm ăn. Chế độ nền giáo dục mà có người gọi là “tiên học lễ, hậu học văn”, thì nó không để bỏ đói thái độ và cách hành xử của con người.

Đåi våi lång giång khång lå phång Båc, sách låc “trong đå, ngoài vång” måm đåo đåi ngoåi nhång bên trong đåan kåt cång quyåt giå nåc – (trå giai đå n (1414-1427) nåc ta vå lòng ngåi li tån, bå nhåa Minh xåm chiåm – cũng đå gåp phån båo vå đåc nån tå chå lâu dài.

Nhång cũng cå nhång “båt ån” mà theo tåi, lå ra không nån cå. Nhå viåc Vån miöu å Hà Nåi (thång låp năm 1070), thå Khång tå, Chu công, Tå phåi (Nhan tå, Tång tå, Tå tå, Månh tå) và Thåt thåp nhå hiån (72 ngåi i håc trå giåi cåa Khång tå) đåu lå ngåi Trung Hoa, cån ngåi nåc ta chå cå Chu Vån An (đåi Trån) đåc “thå phå” å đå 4. Nåu coi nåi này chå lå Khång miöu thå chång cå gå đång nåi; nhång coi nåi này lå tång trång đånh cao cho viåc đåo tå o trå tuå cho đåt nåc thå tåi nghĩ lå không thåa đång 5. Håc nhå Vå miöu å Huå xåy đång năm 1835 thåi vua Minh Mång, gåm miöu chång thå 12 danh tång Trung Hoa nhå Khång tå Nha, Quån Trång, Tôn Vå, Đåi n Nhång Thå, Hàn Tín, Trång Lång, Gia Cát Lång, Nhåc Phi, Lý Tånh, Quách Tå Nghi, Lý Thanh, Tå Đåt, cån tåi miöu phå måi thå 6 nhån våt Viåt Nam lå Trån Quåc Tuån, Lå Khåi, Nguyån Håu Tiån, Nguyån Håu Đåt, Tôn Thåt Håi, Nguyån Vån Trång 6. Khå cå thå låy đå làm thåi đå minh håa cho nhång bài håc giåo dåc công dån.

Thuå tåi cån nhå, låc chåa ra Hà Nåi håc trång Phåp (năm tåi lån 9), tåi cå vài năm håc å trång ta å tånh. Sau này tåi cån nhå måi måt så bài håc luån lý thåi đå. Nay tåi đåc låi cuån sách “Luån lý giåo khoa thå, låp đång åu” (do các ång Trån Trång Kim, Nguyån Vån Ngåc, Đång Đånh Phåc và Đå Thån sån), tåt nhiån nåi dung và ngån ngå så đång không cån phå håp cho ngày nay, nhång tåi thåy cåch đåt vån đå cåa các tác giå lå håp lý. Cuån sách gåm các bài ngån, đå hiåu đånh, tåp håp trong 3 chång: chång nhåt nåi vå “bån phån” cåa trå em trong gia đånh, chång nhåi nåi vå “bån phån” cåa trå em å trång håc, chång ba nåi vå tånh tåt (nån theo), tånh xåu (nån bå) cåa trå em 7. Tång cå thå cå chå không phå håp, vå thåi cuåc, nhång hånh nhå không thåy cå bài nào trong sách này dành cho viåc tån đång chång quyån båo hå, không thåy các khåu hiåu såo rång, hå hào suång. Råi ngay cå trong cuån “Viåt vån giåo khoa thå” dành cho viåc tåp đåc tåp viåt, nhång câu chuyån nhå đån đån tånh cå, hay các bài ngångån, Đång hay Tây, thång cũng mang nåi dung luån lý.

Trong thåi gian Toån quåc khång chiån chång Phåp, tåi cå hai năm å trång trung håc Nguyån Khuyån trong vång tå do. Nhång do tåi håc tåt, nhåy låp, nån chå nhå mang máng lå cå vài buåi håc “công dån giåo dåc” 8, nhång không nhå nåi dung.

Råi đåu năm 1950, nhånh 15 tuåi, tåi đå du håc å Phåp råi đånh cå å nåi đåy. Sau 5 chuyån đåc cå måi vå làm viåc å Hà Nåi håc thånh trong nåc (1970, 1975, 1977, 1979, 1981), tå năm 1981, do såc khåe, đå 28 năm tåi không cå khå năng vå nåc nåa.

Do đó, tôi không theo dõi cß thß vßn đß giáo dßc công dân hißn nay, mà chß qua báo chí , và qua nhßn xét cá nhân vß cách hành xß cßa mßt sß ngßi Vißt Nam, tôi bißt đß cß là có nhßng bßc xúc 9. Tôi có nhißu câu hßi hßn là nhßng khßng đßnh. Tuy nhiên, qua nhßng đßi u tôi đã phát bißu trên đây, tôi hy vßng cũng đã gßp đß cß mßt phßn nhß gßi ý cho mßt gißi pháp cßn thißt. Gißi pháp đó là có đß cß mßt bßn chßng trình môn giáo dßc công dân phù hßp và có đß cß các nhà giáo có trình đß đß gißng dßy, và đßng thßi mong có đß cß mßt sß quan tâm cßa toàn xã hßi.

Bùi Tráng Liöu

1 Bßn tin cßa Tuß Nguyßn, cho bißt bß Giáo dßc Đào tßo (GD-ĐT) đánh giá : “ Sách giáo khoa môn Giáo dßc công dân ß cß cßp THCS và THPT có mßt sß bài kißn thßc nßng so vßi trình đß nhßn thßc cßa hßc sinh, mßt sß bài vißt dài, mßt sß bài vß đßo đß trình bày quá cß thß vß kß hoßch dßy hßc trên lßp làm cho giáo viên khó thßc hißn vißc đßi mßi phßng pháp dßy hßc. Trong khi đó, vißc kißm tra đánh giá còn có hißn tßng nßng vß yêu cßu tái hißn kißn thßc, chßa chú ý đßn yêu cßu hßc sinh vßn đßng kißn thßc đß gißi quyßt các vßn đß, tình hußng thßc tß ... Ông Nguyßn Vinh Hißn, Thß trßng Bß GD-ĐT cho rßng: vißc dßy hßc giáo dßc công dân trong thßi gian tßi phßi đß cß đßi mßi theo hßng gßn vßi thßc tß cußc sßng, hßng đßn hßc sinh vßn đßng kißn thßc đã hßc đß phân tích, gißi quyßt các tình hußng, các vßn đß trong cußc sßng ”.

2 Thßi dß nhß “tß đß c” (công, dung, ngôn, hßnh); “tam tông” (tßi gia tông phß, xußt gia tông phu, phu tß tông tß); “nhßt nam vißt hßu, thßp nß vißt vß” (có 1 con trai là có, có 10 con gái là không có), vv.

3 Bißt thì bßo là bißt, không bißt thì bßo là không bißt, thß là bißt.

4 Theo Đßi vißt sß ký toàn thß, Cao Huy Giu phiên dßch, Đào Duy Anh hißu đßnh, nxb Khoa hßc xã hßi, Hà Nßi, 1967.

5 Theo mßt ngußn (Wikipedia): “Văn Mißu đß cß xây dßng tß ”tháng 8 năm Canh Tußt (1070) tß c

năm Thán Vũ thá hai đái Lý Thánh Tông, đáp táng Chu Công, Kháng Tá và Tá phái, vá tranh táng Thát tháp nhá hián, bán mùa cúng tá. Hoàng thái tá đán đáy hác. Năm 1076, Lý Nhân Tông cho láp tráng Quác Tá giám, có thá coi đây là tráng đái hác đáu tiên ở Viát Nam. Ban đáu, tráng chá dành riêng cho con vua và con các bác đái quyán quý (nên gái tên là Quác Tá). Năm 1156, Lý Anh Tông cho sáa lái Văn Miáu và chá thá Kháng Tá. Đái Trán Minh Tông, Chu Văn An đáng cá làm quan Quác Tá giám Tá nghiáp (hiáu tráng) và tháy đáy trác tiáp cá các hoàng tá. Năm 1370 ông mát, đáng cá vua Trán Nghá Tông cho thá Văn Miáu bên cánh Kháng Tá. (Tôi không có đáu kián kiám cháng theo nguyên bán cá).

6 Nhác lái là theo bài « Võ miáu ở Huá » cáa Phan Thuán An, trong « Hán Viát » sá 2, Trung tâm Nghiên cáu Quác hác, nxb Văn Hác, 2004, tr. 291-309 : Võ miáu ở Huá đáng cá bát đáu xây đáng vào năm 1835, thái vua Minh Máng, đán 1836 thì xong. Tái Miáu chính thá 12 danh táng Trung Hoa sau đây : ở án chính trung, thá Kháng Tá Nha (thái nhà Chu) ; ở án phía đông, thá 6 nhân vát : Quán Tráng (nác Tá thái Đông Chu liát quác), Tôn Võ (nác Ngô thái Đông Chu liát quác), Hàn Tín (nhà Hán), Lý Tánh (nhà Đáng), Lý Thanh (nhà Đáng), Tá Đát (nhà Minh) ; ở án phía tây, thá 5 nhân vát : Đán Nháng Thá (nác Tá thái Đông Chu liát quác), Tráng Láng (nhà Hán), Gia Cát Láng (nhà Hán thái Tam quác), Quách Tá Nghi (nhà Đáng), Nhác Phi (nhà Táng). Tái 2 Miáu phá (Tá Vu và Háu Vu), thá 6 nhân vát Viát Nam ; ở Tá Vu, thá 3 vá : Trán Quác Tuán (1226-1300, nhà Trán) ; Nguyán Háu Tián (1602-1665, thái các chúa Nguyán), Tôn Thát Hái (1757-1789, thái Nguyán Ánh) ; ở Háu Vu, thá 3 vá : Lê Khôi (?-1446, nhà Lê), Nguyán Háu Đát (1603-1681, thái các chúa Nguyán) ; Nguyán Văn Tráng (1740-1810, thái Nguyán Ánh-Gia Long). Vái binh láa và thái gian, hián nay, chá còn 10 bài vá thá 5 nhân vát Trung Hoa (Quán Tráng, Tráng Láng, Gia Cát Láng, Lý Thanh, Quách Tá Nghi) và 5 nhân vát Viát Nam (Trán Quác Tuán, Nguyán Háu Tián, Nguyán Háu Đát, Tôn Thát Hái, Nguyán Văn Tráng). 5 bài vá thá ngáng i Tàu thì đáng cá sán sơn tháp vàng, trang trí ká, đáu mát cá cao khoáng 52,5cm ; 5 bài vá thá ngáng i Viát Nam sá sái hán, sán sơn nháng không tháp vàng, cũng không trang trí gì, không cùng mát cá, nháng nói chung nhá hán (cao tá 47cm đán 48cm).

7 Thái đánh bài sá 49 « Tàn báo » cáa cuán sách Luân lý giáo khoa thá đó, đáy « Tàn báo là mát tính rát xáu. Ngáng i ta đái vái ká hán yáu hay giáng súc vát, bao giá cũng phái nhán tá thì mái phái đáo ». Đáu này làm tôi liên táng tái hai chuyán ngày nay:

- a/ Trong bài “Thú ráng khóc than ở phá” cáa tác giá Bùi Láng Viát đáng ngày 12/01/2008 :

“Thái gian gán đây, liên tiáp nháng đáng dây buôn bán đáng vát quý hiám bá triát phá nháng không vì thá mà thát thú ráng lái trá lên khan hiám trên đát Hà thành. [...]. Có lá, kinh hãi nhát đái vái tôi ở cái quán thát thú ráng này là khi cháng kián cánh giát thát con cu li (có nái gái là

con lái- mát loài vát thuác há hàng nhà khá). Nó đác đáa tái chiác bàn nháu báng mát chiác láng sát đác thiát ká khá đác biát, ô mág ná láy con vát, đán nái nó chá còn thá đúng hai tay hai chân ra bên ngoài. Con vát đáa ánh mát sá sát thá tay quánh quánh van xin. Mác, đám thác khách vây quanh đáa ánh mát vô cám chá đái. Tiáng mát ai đó trong bàn hô bát đáu, con vát bá hai thanh sát nhá chiác kim tá tá nâng lên, mát đán đáu nhá ra khái láng. Chai ráu trong tay gá đáu báp đá tràn trá trên đáu con vát. Pháp, mát lái dao sáng loáng lát qua, con cu li giấy ráa. Mánh háp sá đác lát ra, ráu tiáp tác đá, đĩa chanh đá sán trên bàn đác đám thác khách vát vào đáu con vát, rái ráu nâng lên. Táng ngái tay cám thìa, múc táng thìa óc con vát bá vào miáng nhá cháng có chuyán gì xáy ra” (trích).

Đáy là chuyán xáy ra ở Hà thành, ở nám cá Viát Nam, thái nay. Tôi không rõ nháng ngái nháu nhát này, sau đó, có theo thái tháng, mua vàng mã, háng hoa, mang cúng tá đán miáu vái ý hái lá cá quá thán, mong sau này hán khái phái xuáng âm phá không. Nháng đó là chuyán tâm linh, tôi mián bàn.

-b/ Cách đây không lâu (tháng 4/2009), đài truyán hình Pháp-Đác ARTE có chiáu mát phim vá quán ăn Trung Hoa lán nhát. Đó là quán ăn Tây Há ở tánh Há Nam (5000 chá). Ở đây, tôi không có ý quáng cáo cho quán này, mà chá muán ká đán phim đác xem. Đó là mát cuác thi đáu báp giái nhát, mà mát món thi là món cá chép rán. Các “thá sinh” phái làm con cá rán, náa phía đuôi con cá đã đác đánh váy, bá vào cháo má sôi rán chín rán, đán nác sát cà chua, và có rau thám bày quanh, nháng khi báng ra, thì náa trên con cá ván còn sáng, mám ván còn ngáp ngáp, náu không thì coi là không háp lá. Thát là kháng khiáp. Nháng đây là chuyán pháng Bác, nháng nháng tác pháng Bác nháp vào pháng Nam, là chuyán tháng xuyên.

8 Tên gái “ngác” theo thái đó.

9 Tôi đán linh tinh mát sá thông tin đác đác, nhá :

- Các ván hác sinh “đánh hái đáng”, nái công cáng

- Hoác nhá bài “Đáng hái Bá tráng vì sao nhà tráng thiáu nhà vá sinh”.

- Học sinh bài “Ngôn ngữ 9X: nghe mà hãi, đọc mà kinh”, đăng ngày 24/5/2009 trên Tuổi Trẻ Việt Nam.

- Học bao nhiêu chuyên khác như những chuyên cán bộ quản lý trong lúc thi hành công vụ,

- Học chuyên kinh doanh kinh doanh, nên có bài thơ nhái dưới đây :

Chinh phá Ngâm bài nhái :

*Thuở trẻ đi đâu tánh cán khói bụi,
Tâm trí i Tám nháu nái trán chuyên.
Thiên tạo thăm thám ngá trên,
Vì sao gây dáng nên nông nái này ?
Cáng ráo cao lung lay khí vũ tá,
Bái công tráng má mát bóng ngô.
Lời đâu ra lũ ngáy ngô ?
Hay gì mà cá xì xá trán khai ...*